

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין
The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

המלך

שבת שובה

אור

לדון חברו לכף זכות

הושע פרק יד (ב) שובה ישראל עד יקנך אליה כי בשלתי בעונה: (ג) קחו עמכם דברים ושובו אל יקנך אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו: (ו) מי חכם ויבן אלה נכון וידעם כי ישרים דרכי יקנך וצדקים ילכו בם ופשעים יפשו בם:

פרש"י

ופרש"י הושע פרק יד פסוק ג ונשלמה פרים – שהיה לנו להקריב לפניך נשלם אותם בריצוי דברי שפתינו:

שאלות

א) עלינו להבין את כונת דברי הנביא מהו קחו עמכם דברים ושובו, וכן אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב, וכן ונשלמה פרים שפתינו, כיצד בדברים אלו חוזרים בתשובה?

ב) יש לשאול בנוסחאות התפילות של ימים נוראים ונתחיל בסליחות אומרים רחמנא זכון חפשי לך, וקשה הרי הכל גלוי וידוע לפנינו ומה שייך לחפש הרי אנו אומרים בתפילתנו אין דבר נעלם ממך, ואין שכחה לפני כסא כבודך, א"כ מה שייך לחפש הרי הדו"ח של העבירות והמצוות מוגש בשלימות?

ג) עוד אנחנו מבקשים רחמנא כתבנו בספרא צדיקים וחסידי, וכן הוא בהמשך אלו קינו ואלוקי אבותינו כתבנו בספר צדיקים וחסידי, וכן הוא בתפילת אבינו מלכנו כנ"ל, צריך להבין כיצד אפשר לבקש מהקב"ה כזו בקשה הרי אם המציאות שהוא צדיק ודאי כן יכתב ואם ח"ו רשע האם שייך לבקש מהקב"ה שישקרו? ד) כמו כן כתבנו בספר זכויות איך אפשר לבקש הרי אם הוא נרשם שהוא זכאי יכתב ואם לאו איך אפשר לבקש דבר שהוא שקר?

ה) כמו כן איך אפשר לבקש זכנו במשפטך או בדיננו, וכן צדקנו במשפטך או בדיננו וכי יש משא פנים או שוחד לפנינו עד שנבקש לזכות את החייב כי הוא זכאי ודאי שכך יכתב?

ו) עוד אנחנו אומרים בסליחות מלא זכויות בחיריק מודע לא אומרים מלא זכויות, ולמרות שיש אשר בימינו תיקנו ושינו הנוסח, אבל המנהג הוא זכויות ולא זכויות?

הדן לכף זכות מקבל שכרו בעוה"ז ולעוה"ב:

אולם נראה לענ"ד לבאר בחקדם המבואר במסכת שבויעות דף ל ע"א ד"א בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את חברך לכף זכות. הרי שיש מצוה לשפוט את חברו בעין טובה ולראות במעלתו ולא לחפש את חסרונו.

עוד מבואר במסכת שבת דף קכז ע"א אמר רב יהודה בר שילא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואלו הן הכנסת אורחין, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשכמת בית המדרש, והמגדל בנוי לתלמוד תורה, והדן את חברו לכף זכות. וכו' תנו רבנן הדן חברו לכף זכות דנין אותו לזכות. ופרש"י דן את חברו לכף זכות – בכלל הבאת שלום, דמתוך שהוא מכריעו לזכות, ואמר: לא חטא לי בזאת, אנוס היה, או לטובה נתכוון – יש שלום ביניהן.

הדן חברו לכף זכות כך דנים אותו בשמים:

והסתפק השפת אמת מסכת שבת דף קכז ע"ב האם הכונה לבני אדם או בשמים דנים לכף זכות וז"ל בגמ' ת"ר הדן כו' דנין אותו לכף זכות, נראה לפרש דבשמים דנין אותו לזכות [וכן כתוב בשאלות (פ' שמות) ע"ש], או י"ל דבני אדם דנין גם אותו לזכות כמו שהוא דן אותם לזכות, אך לקמן בסמוך בלשון הגמ' המקום ידין אתכם לזכות משמע כפי הראשון, [וכן הוא הגירסא בתנא דב"א זוטא (פ' ט"ז) הדן כו' גם מן השמים דנין אותו לזכות, אך בנוסחא הישנה שם איתא כמו בגמ' כאן]: אליהו זוטא (איש שלום) פרשה טז אמר להן העבודה כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות כך הקדוש ברוך הוא ידין אתכם לכף זכות עכ"ל. ובאמת מפורש הדבר במעשה שמסופר לקמן. וכן כתב המגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק א והוי דן את כל האדם לכף זכות כבר אמרו בפרק מפנין [שבת קכז א], שזה הוא מן הדברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב, וסמכו זה אל הפסוק שאמר, 'בצדק תשפוט את עמיתך' [ויקרא יט טו]. בפרק שבויעות העדות [שבויעות ל א]. ויש לסמוך זה אל 'ואהבת לרעך כמוך' [ויקרא יט יח]. וכל הדן את חברו לכף זכות, דנין אותו למעלה לזכות, כמו שהביאו שם [שבת קכז ב].

מעשה בגמרא המלמד עד היכן צריך לדון לכף זכות:

עוד ממשיכה הגמרא שבת שם ללמדנו עד כמה צריך האדם לדון לכף זכות אפילו שאין הדבר סביר, ומספרת הגמרא על רבי עקיבא שהלך לעבוד אצל רבי אליעזר

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין
The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

"דברי חיים" מצאנו זצ"ל מי שאינו רואה און ביעקב ולא עמל בישראל תמיד הוא מצדיק את הבריות ומלמד עליהם זכות' איש כזה ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. [תהלת חיים שמלות בנימין].

יסוד החפץ חיים כיצד זוכה בשמים בדין:

והנה בספר אוצרות התורה לימים נוראים הביא בשם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל בקובץ שיחות להקשות על דברי הגמרא מה הביאור דנים בשמים לכך זכות הרי בשמים מכורר אם עשה טוב או רע ואינו דומה לאדם שיראה רק לעינים ויכול לטעות?

ולכן מיישב עפ"י דברי החפץ חיים כדלקמן. **כתב החפץ חיים בספרו שמירת הלשון בשער התבונה פ"ד** והנה ידוע הוא דבענין הזכויות שיש ביד האדם אף אם הוא כחול ירכון אם הקב"ה יתנהג עמו במדת הדין הגמורה לא ישאר בידו כ"א מעט מזער, כי כמה וכמה מהן לא השלים לעשות אותן בכל פרטיהן ואופניהן הנצרכין לאותה מצוה ואפילו אותן שהשלימן בדין לא היה באהבה וביראה ובשמחה הראוי לעשיית המצוה כללו של דבר אם ידקדק הקב"ה ח"ו אחר עשיית מצותיו ימצאו רובן בעלי מומין והמצות שישארו לא יהיה מעוטא דמעוטא נגד העונות שיש לו ויקרא על האדם עבור זה שם רשע לעולם, וכאשר מנהגנו לומר ביר"ב את וידוי רבנו נסים ז"ל ושם אנו אומרים, אם באתי לפרט את חטאי וכו' חייב ולא זכאי רשע ולא צדיק רע ולא טוב וכל מעשה טוב לא עשיתי. ואם אתה דן אותי כמעשי או לי אויה לי אללי לי אחה עלי אויה על נפשי, ואם תבקש לנקותי כמטחר וכמצרף כסף, לא ישאר ממני מאומה עכ"ל} אבל אם הקב"ה יתנהג עמו במדת הרחמים ויחפש עליו זכות בכל עניניו ישארו זכויותיו על מכוון יותר מזה שאפילו אם נמנו מעשיו ונמצא שיש לו רוב עונות אם הקב"ה יתנהג עמו במדת הרחמים הגמורה יתמעטו מנינו, כי בודאי ימצא כמה וכמה מהעונות שיש לחפות עליו שעשה אותן בשגגה או בסבה אחרת, כללו של דבר אם ירצה הקב"ה לחפש זכות על האדם לא יבצר ממנו וממילא אם יתמעט מקצת עונותיו יכריע חכף זכות ויקרא עליו שם צדיק לעולם, והנה כ"ז תלוי לפי ההנהגה שהנהיג את עצמו בימי חייו עם הבריות אם דרכו היה לדון אותם לכף זכות דנין אותו גם כן לזכות כדאיתא בשבת קכו, ואם דרכו היה ללמד חובה על הבריות ולדבר עליהם רע גם עליו המלאכי השרת מדברים עליו רע למעלה כדאיתא במדרש משלי, ע"כ צריך שידע האדם בנפשו בעודו

בן הורקנוס לפרנסתו בדרום ועבד כמשך שלוש שנים וביקש את שכרו לחזור לביתו ולבני משפחתו, וזה היה בערב כיפור, השיבו רבי אליעזר שאין לו כסף, ביקשו שיתן לו בשכרו פירות והשיב שאין לו, ביקש אולי שיתן לו קרקע אמר לו שאין לו, ביקש בהמות והשיב אין לו ביקש כרים וכסתות והשיב שאין לו, לקח את נרתיקו והלך לביתו, לאחר החג לקח רבי אליעזר שלושה חמורים של אוכל ושתיה ובגדים והלך אליו כאשר הגיע שאל את רבי עקיבא כאשר ביקשת כסף פירות או קרקע או בהמות וכו' מה חשבת עלי והשיב כל פעם דן לכף זכות ובסוף כשבקשת כרים וכסתות הנמצאים בבית ואמרתי שאין לי אמרתי בליבי כנראה הקדשת הכל, אמר לו בדיוק כך היה בגלל שנדר לאסור נכסיו על בנו ולאחר מכן התירו לו הנדר ולכן כעת הגיע, והמקום ידון אותך לכף זכות כמו שדנת אותי.

וכתב השאילתות דרב אחאי פרשת שמות שאילתא מ שאילתא דאסיר להון לדבית ישראל למיחשד חד על חבריה אלא לידייניה לכף זכות, דתניא הדין את חבריו לכף זכות דנין אותו מן השמים לכף זכות, ומעשה ברבי עקיבא בן יוסף שהיה מושכר אצל רבי אליעזר בן הורקנוס ועשה עמו שלש שנים וכו' אלא כשם שדנתני לכף זכות כך ידייך מן השמים לכף זכות.

והוסף בשו"ת הרמ"ע מפאנו סימן סג וז"ל בעובדא דפ' מפנין קכ"ז מאותו בעל הבית ומנו רבי אליעזר הגדול שכבש שכר שכיר ומנו רבי עקיבא, כדמפורש בשאלתות, ואין ספק שאירע זה בזמן שהיה עם הארץ ויש ללמוד מהאי עובדא כמה צניע ומעלי הוה גם בעת ההיא שככה היה דן לכף זכות על כל דבר ודבר את בעל הבית גם האמתלא האחרונה שהקדיש מטלטליו לשמים עכ"ל. **והשבתה להוסף על דברי הרמ"ע יתכן שצמח והפך להיות רבי עקיבא מכוח המידה הנפלאה הזו לראות רק את הטוב ולא לחפש את הרע, ואפשר מכך הוציא את הכלל הגדול ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול התורה.**

אגרת הרמב"ן לראות במעלת חברינו:

וכמ"ש הרמב"ן באגרת לבנו וז"ל וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא עליך לכבדו, ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלכך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד ע"כ.

רמז הדברי חיים מצאנו:

"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו" במדבר כ"ג כ"א, היה מפרש האדמו"ר בעל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין
The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ס העולמית

הרבנות הראשית לישראל

בחיים כי בעת שהוא דן את חבירו בין לטב בין למוטב
אז בדיבוריו ממש הוא מסדר דין לעצמו:

ביאור נוסח הבקשות לאור האמור:

ולפי"ז יובן היטב בקשתנו שבפעם מדברים על המצות
ועל העבירות רק שבכל מעשה יש עירוב רע וטוב
והשאלה כיצד להסתכל על המעשה וזה לימוד זכות
לפרש את מעשה המצות של האדם לטובה ולא לדקדק
בהן למצא את החסרונות ומאידך לסנגר בעבירות
שנעשו בשוגג או בחוסר ידיעה וכדומה, אבל אין
הכונה להמציא זכויות שלא עשה כיון שאין שקר
בשמים, ולכן אנחנו מבקשים שיחפש לנו זכויות הכונה
במעשים הטובים שלנו יראו את הטוב שבהן, ולכן
אנחנו מבקשים להיכתב בספר של צדיקים או לזכות
אותנו במשפט, כמו"ש החפ"ן חיים שע"י שהקב"ה
יפרש את מעשיו לטובה ירבו זכויות וימעטו עבירות
וממילא יהיה צדיק ולא רשע, והוא עצה נפלאה לזכות
ביום הדין כיון שלפי הנהגת האדם בעוה"ז כך נוהגים
איתו בשמים, וכבר אנו אומרים בנוסח התפילה שאם
הקב"ה היה מצרף אותנו לא היה נשאר מאומה, ורק
כאשר ידונו את האדם במידת הרחמים ויסנגרו על
מעשיו שפיר יוכל לצאת זכאי בדין.

ואגב בזה נבין את הנוסח בסליחות שאנו אומרים מלא
זכויות בקמץ תחת הזין וחיריק תחת הכף, שלכאורה
אינו מובן והיה מהראוי לומר זכויות וכמו שיש
ממדרפסי הסידורים שהתחכמו לשנות את מנהג עם
ישראל.

אולם להנ"ל לא שייך שבגלל שיש אצלו זכויות שיתן
לאדם שלא עשה עוד זכויות כי מי שטרח בע"ש יאכל
בשבת, ולכן כל הכונה היא לדון את מה שעשה לזכות
וזה נקרא לזכות ולכן אומרים זכויות בחיריק.

מעשה עם הרב לוי שחברו באמצע הלוויה הלך לקנות

עציץ:

מסופר על הגאון הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל שתמיד
היה דן את הוולת לבק זכות אפילו במקרים המורים
מאוד, וסח פעם איך הגיע למדרגה זו מפני מעשה שהיה
עמו וממנה למד ללמד זכות על כל אדם מישראל, וכך
אמר פעם אחת השתתפתי בהלוייתו של ר' אלעזר
ריבלין ז"ל מנקי הדעת שבירושלים ששימש כגבאי
צדקה וכמזכיר במושב זקנים לאותו נפטר חשוב היה
ידיד ורע משכבר הימים ר' שמואל קוק ז"ל שהיו
נאחזים בחייהם ועבדו יחד במשך שלושים שנה, לפתע
ראיתי שידידו זה פורש מהלוייה שהיתה עדיין בתחילת
דרכה ואינו מלווה את חבירו המנוח לבית עולמו כראוי,

ובמקום זה נכנס לחנות פרחים שהיתה בסמוך כדי
לקנות עציץ, חשבתי בליבי הכך יתנהג ידיד לחבירו
הקרוב שהיטיב עימו בחייו כיצד לא יגמול עימו חסד
של אמת כלום אינו יכול למצוא שעה אחרת לקנות
העציץ אלא דווקא בעת הלוייה, כדי לא לעבור על לאו
של הוכח תוכיח את עמיתך נגשתי אליו והוכחתיו על
פניו ואמרתי לו ילמדני ואדע גם אני הלא שנים היית
אח למנוח ומדוע פרשת מהלוייתו כדי לקנות עציץ,
הסביר לי אותו יהודי ואמר מזה שנים שמטפל אני
במצורע אחד והוא מת אתמול, מטעמים מובנים
החליטו הרופאים שאינם יהודים לשרוף את כל בגדיו
וחפציו שבכללם היה זוג תפילין, התקוממתי בכל לבי
למנוע את שריפת התפילין, ואז סוכם ביני לבין הרופא
שעד שעה שתים עשרה בצהרים אביא עציץ ובו יניחו
את התפילין ויגנוזו אותם באדמה כדין, אי לכך מוכרח
הייתי לרוץ ולקנות את העציץ על מנת לקבור את
התפילין, מאז הוסיף ואמר ר' אריה קבלתי על עצמי
לדון את כל האדם לבק זכות [איש צדיק היתה].

בעל חנות שכל יום היו נחמרים שלושים בציו:

מעשה במוכר ביצים שהיה בירושלים תקופה כלכלית
קשה הייתה אז וכשראה המוכר בוקר אחד כי חסרות
לו כשלושים ביצים גרם לו הדבר עגמת נפש מרובה,
משחזרה התופעה על עצמה הבין כי מדובר בגנב,
להפתעתו ראה כי אין שום סימני פריצה על מנעול
הדלת, והוא החל לחשוד בבעל החנות שהיה סמוך
לחנותו והיה בטוח כי הוא הגנב, לילה אחרי לילה
המשיך הגנב במלאכתו באין מפריע, הלך מוכר הביצים
לר' שמואל מסלנט זצ"ל ותינה לפניו את צרתו הקשיב
ר' שמואל עד שהלה סיים דבריו, ואז יעץ לו עצה קח
שלושים ביצים ובשל אותן ושים אותן בראש ערמת
הביצים, פליאתו של האיש הייתה מרובה אך הוא עשה
בדיוק כפי שיעץ לו הרב בידעו את פקחותו של הרב,
בבוקר כשפתח את חנותו נבחל למראה עיניו בראותו
נחש גדול מאוד מת על גבי קרקע, התברר כי אותו נחש
היה הגנב שמידי לילה בלע את הביצים וכיון שאותו
יום אכל שלושים ביצים קשות נחנק ומת: אז נוכח מוכר
הביצים כי דן לחובה את חברו שהיה נקי מכל אשמה.

ש"ץ שהחזיק מטבעות כסף בשבת:

סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א בתקופה שבה כיהנתו
כרב בבית הכנסת הגדול בחולון פנו אלי כמה אנשים
מן המתפללים ומענו שמכיסו של החזן שעבר לפני
התיבה בתפילת מוסף מוצלצל קול של מטבעות ואין הם
יודעים פשרו של דבר כיצד יתכן שחזן כמותו שהיה

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין
The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

שני גם האורח הבלתי קרוא שממולה לקח בטבעיות בסקויט שני, והמשיך לאכול מבוכתה התחלפה בכעס על חוצפתו היא הייתה כבר מוותרת על כל החבילה אך בולמוס הרעב שאחז בה היה חזק מכדי לוותר על כל החבילה, כאשר לקחה את הבסקויט השלישי לא יכלה כלל לאכול בראותה את השותף שלה שאף הוא לוקח בסקויט שלישי, כך נמשך הדבר שלאחר כל בסקויט שהיא לקחה לקח גם הוא יושב ואכל בהנאה והיא אכלה כשכולה נסערת מחוסר הנימוס של היושב מולה, כשנשאר הבסקויט האחרון בחבילה וראתה את תגובתו של האורח סערת רגשותיה הגיעה כמעט לשיא הוא לקח את הבסקויט חצה אותו לשניים נתן לה חצי והוא אכל חצי, הכנסת אורחים שנכפה עליה מלאה את ליבה רגשות עזים כנגד האורח החצוף והבלתי מנומס והיא קמה והלכה לעבר המטבח. כאשר ישבה בכסא מוכנה להמראה הגיעה סערת רגשותיה לשיא היא פתחה את התיק שלה כדי להוציא דבר מה וראתה את חבילת הבסקויטים שלה מונחת אחר כבוד בראש התיק ואז החלה להבין את המתרחש חבילת הבסקויטים שאכלה הייתה של זה שישב מולה והיא זאת שהיתה האורחת בלתי רצויה והחצופה שאכלה ללא נימוס מחבילת הבסקויטים שלו והוא לא העיר לה מאומה על רעבתנותה, פרט אחד שהיה חסר לה גרם לה לדון אדם חף מפשע לחובה.

מוסר השכל:

אחר הדברים האלה יובנו היטב דברי המוסר של הנביא הושע שכל אדם יקח עימו את הדברים כוונתו לדיבורים שאדם רגיל לדבר על הזולת ומעביר ביקורת על מעשיו אלא צריך לדון לבק זכות כל אדם וישא כל עון מעל כל אדם ויקח רק את הטוב בזה שילמד זכות על חברו מתוך ראיה חיובית בדברי הרמב"ן, וכאשר אדם מנחג עצמו בדרך זו אותם דיבורים של לימוד זכות אלו הן תחליף לפרים וקורבנות לפני הקב"ה אשר יזכו את האדם בדין על ידם כאשר ביאר החפ"ן חיים שהנחת הקב"ה עם האדם מידה כנגד מידה והקב"ה דן אותו בכל פעליו ובמעשיו ובמצוותיו לבק זכות והמקטרג אינו יכול לקטרג עליו היות וכך מנהגו, לעומת אדם שדרכו לדון לבק חובה לא שייך לדון אותו בשמים לבק זכות כי המקטרגים טוענים בצדק ומראים את כל החסרונות שבמעשיו ובמצוותיו עד שממש נשארים מועטים לעומת העבירות ויוצא חיוב, נמצא שהאדם בעצמו חורץ את גורלו לטוב ולמוטב, ולזאת חובה על כל אדם לעבוד על תכונה ומידה זו לראות רק את מעלת חברו ולא החסרונות ולדון תמיד לבק זכות ובה נזכה לגמר חתימה טובה ולשנה טובה ומבורכת ברוחניות ובגשמיות אמן.

בידידות ואהבה ובברכת שבת שלום ומבורך

שנה טובה וכתובה וחתימה טובה

הצב"י מרדכי מלכא ס"ט

